

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

TARIM SEKTÖRÜ
GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE HAZIR MI?

M.GÖKHAN KİLİT
İK V Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

TARIM SEKTÖRÜ GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE HAZIR MI?

Gökhan KİLİT, İKV Uzmanı

Genel Tespitler

- 2014 yılında genel ihracattaki artış yüzde 3,9'da kalırken, gıda ve tarımda ihracat yüzde 6,1 artarak 18 milyar doları geçti.
- 2009-2011 dönemlerinde ise tarımsal üretici desteklerinin tarım hâsılasına oranı dikkate alındığında, AB ortalaması yüzde 20,21 ve OECD ortalaması 20,48 iken, ülkemizde bu oran yüzde 24,70 seviindedir.
- 3 milyon tarım işletmesinin bulunduğu Türkiye'de, işletmelerin üretim yaptığı arazi büyüklüğü ortalama 5,9 hektar olup, üstelik tek parça bile değil ve ortalama 10 parselden oluşuyor.
- Türkiye'nin hektar başına ürün alımı Hollanda'nın dörtte biri, İsrail'in üçte biri ve Almanya ile Fransa'nın ise yaklaşık yarısı kadar gerçekleşiyor.
- Türkiye'nin STA imzaladığı ülkelere tarımsal ihracatı 2000 yılında 488,2 milyon dolar iken, 2012 yılında ise 1,1 milyar dolara ulaştı. Bunun yanında, STA imzaladığımız ülkelere ithalatımız ise 2000 yılında 141,2 milyon dolar iken, 2012 yılında ise 367,2 milyon dolar olarak gerçekleşti.
- AB üyesi olmadan, yani AB'nin OTP ile desteklenmeyen tarım sektörünün GB'ye dahil edilmesine son derece dikkat edilmelidir.
- Türkiye ile AB arasında tarımsal ürün hareketindeki artış, Türkiye'nin gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı konularındaki AB kurallarını ne kadar hızlı bir şekilde uygulayacağına bağlı olacaktır.
- Olumsuz etkileri dengelemek için, Türkiye'nin tarımında üretkenliğini artırmaya yönelik önlemler düşünülmeli ve hassas ürün grupları için geçiş dönemleri tanınmalıdır.

Bilindiği gibi, 12 Mayıs 2015 tarihinde Brüksel’de bir araya gelen Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci ve Avrupa Komisyonu’nun Ticaretten Sorumlu Üyesi Cecilia Malmström, Türkiye ve AB arasında yürürlükte olan Gümrük Birliği'nin (GB) güncellenmesi yönünde karar aldıklarını açıklamışlardı. GB'nin modernize edilerek taraflar arasındaki ticari ilişkilerin daha da güçlendirilmesi amaçlanırken, bu hedef doğrultusunda, GB'nin kapsamının tarım, hizmetler ve kamu alımlarına genişletilmesi öngörülmüştür.

AB'ye uyum sağlamaya çalışan ülkemiz tarımında; işletmelerin küçük oluşu, arazilerin çok parçalı olması, sulamadaki yetersizlikler, kırsal kalkınma ve işletmelere ait tarımsal istatistiklerin yetersizliği bu süreçte sıkıntı yaşanan önemli başlıklar olarak öne çıkıyor. Bu sorunlar, çiftçimizin refahı ve AB üyeliği için önemli olmakla birlikte, tarım ürünlerinin GB'ye dahil edilmesi açısından da son derece önemli. AB üyesi olmadan, yani AB'nin Ortak Tarım Politikası (OTP) ile desteklenmeyen tarım sektörünün, GB'ye dahil edilmesi hassasiyet gerektiriyor. Son dönemde, tarımın ekonomiye olan olumlu katkıları artarak dikkat çekse de üreticilerimiz için sıkıntılar halen devam ediyor.

DTÖ'ye göre, 2011 yılında Türkiye'nin tarımsal ithalat tarifelerinin ortalaması yüzde 41,7 iken, AB'nin ortalaması ise 13,9 oranında kaydedildi. Bir başka deyişle, Türkiye OECD ülkeleri arasında tarımsal ithalat koruması oranı en yüksek ülkelerden biri konumunda bulunuyor. Tarımsal ticaret aynı zamanda tarife kotalarına ve fiyat düzenlemesine tabi, bu durum Türkiye'de yüksek derecede bir koruma yaratıyor.

Peki, son 10 yılda tarım sektöründe yakalanan olumlu rakamlar gerçekten de üreticiye etki ediyor mu? Tarımsal destekler üretimi artırırken üretici de bunlardan aynı oranda faydalananıyor mu? Tarım sektöründe yıllardır konuşulan verimlilik sorunu için neler yapılıyor? Tüm bu soruların cevabı, tarım ürünlerinin GB'ye dahil edilmesinde karşımıza çıkabilecek sorunlar için de çözüm olur mu? Dilerseniz bu sorulara kısaca değinelim...

Tarım Sektörümüzün Yapısı

AB üyelik sürecinde gösterdiğimiz uyum çabaları, sektördeki değişimler ve artan destekler ile son 10 yılda yükselen üretimimizle bugün dünyada 7'nci, Avrupa'da ise ilk sırada yer almaktayız. 1960 yılından bu yana tarım sektörü ilk defa son 10 yılın 9 yılında pozitif büyüme gösterdi. Sektör 62 milyar dolarlık tarımsal hâsıla ve 3 bin 591 dolar kişi başı gelire sahip konuma geldi. Bu, halen yeterli bir rakam değil. 2014 yılında Türkiye'de kişi başına düşen milli gelir 10 bin doların üzerinde. AB'de yeni üye ülkelerdeki çiftçilerin gelirleri, AB'ye katılımı birlikte açık bir biçimde artış gösterdi. Tam zamanlı çalışan bir çiftçinin geliri 2000 ile 2011 arasında Letonya'da beş kat; Estonya'da üç kat; Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da iki kat; Slovakya'da ise yüzde 50'den fazla arttı. 2007 ile 2011 arasında çiftçilerin geliri, Romanya'da iki katına çıkarken; Bulgaristan'da yüzde 40 oranında yükseldi. AB üyesi olduktan sonra etkin ve kapsamlı bir politika alanı olan OTP'ye dahil olan bu ülkelerdeki olumlu gelişmeler, bizlere, doğru bir yol haritası çizildiğinde çiftçi refahının nasıl olumlu etkilendiğini gösteriyor.

Hayvancılıkta da geçtiğimiz üç yıl içerisinde önemli rakamlara ulaşıldı. Tabi, bunda 2002 yılında 83 milyon lira seviyesinde olan desteklerin 2012 yılında 2,2 milyar liraya ulaşmasının da etkisi var. Hayvancılık desteklerinin toplam destekler içerisindeki payı ise yüzde 29. Küçükbaş hayvancılıkta 2012 yılında 27 milyon 425 bin hayvan ile AB üye ülkelerini geçerek ilk sırada yer alan Türkiye, büyükbaş hayvancılıkta ise 2012 yılında

13 milyon 915 bin hayvan varlığı ile Avrupa'da Fransa'nın ardından ikinci sırada yer aldı. Ancak Türkiye'de, hayvan hastalıklarına karşı mücadele konusunda özellikle Trakya bölgesinin şap hastalığından ari statüsünü sürdürebilmesi için yoğun aşılamayla birlikte, Trakya ile Anadolu arasında hayvan hareketlerine yönelik sıkı kontrollerin uygulanmasına devam edilse de halen istenilen seviyeye ulaşamadık.

Son 10 yıl içerisinde bitkisel üretimde ortalama yüzde 80, hayvansal üretimde yüzde 117 artış sağlayan sektör, 62,7 milyar dolarlık hâsıla ile Avrupa'da ilk sırada yer alıyor. 2013 verilerine göre tarım ürünleri dış ticaretinde 17,7 milyar dolar ihracat yaparken, 16,9 milyar dolar ithalat gerçekleştirdik. Bu rakamlara göre tarım ürünlerinde ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 104,9. Tarımsal ürünlerde net ihracatçı konumunda bulunan Türkiye, ihracatının yüzde 56,5'ini gerçekleştirdiği 10 ülkenin arasında beş AB üye ülkesi bulunuyor.

Hemen ardından, 2014 yılında genel ihracattaki artış yüzde 3,9'da kalırken, gıda ve tarımda ihracat yüzde 6,1 artarak 18 milyar doları geçti. Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatı, ağaç ve orman ürünleri de dahil edildiğinde 20 milyara doları aşıyor. Genel ithalattaki yüzde 3,7'lik azalmaya karşın, gıda ve tarımda ithalat yüzde 10,9 artarak 12,4 milyar doları aştı. Tarım ve gıda, 5 milyar 590 milyon dolarlık dış ticaret fazlası vererek ülke dış ticaret dengesine çok büyük katkı yaptı. Ancak burada tarım ithalatındaki artışı görmek gerekiyor. 2014 yılında en fazla ithalat, 2 milyar 338,4 milyon dolarla hububatta gerçekleşti. Tarım ürünlerinin GB'ye dahil edilmesi ile özellikle buğday ithalatının toplamda, mevcut buğday ithalatı kadar artabileceği belirtiliyor. Dünyada gerçekleşen yaklaşık 700 milyon ton buğday üretiminin yaklaşık 150 milyonunu gerçekleştiren ve ilk sırada yer alan AB'ye karşılık Türkiye 20 milyon tona yakın üretim gerçekleştiriyor.

AB'de kullanılan tarım alanı (yaklaşık 170 milyon hektar) ülkemizdeki kullanılan tarım alanının (yaklaşık 40 milyon hektar) dört katından fazla olmasına rağmen tarımda çalışan işçi sayısı ülkemizden sadece iki kat fazla. Bununla birlikte tarım istihdamının toplam istihdamdaki payı, AB'de yüzde 5 iken ülkemizde yüzde 25 seviyesinde seyrediyor. GSYİH içerisinde tarımın payı AB'de yüzde 1,2; ülkemizde ise yüzde 8,1 olarak gerçekleşirken, toplam ihracattaki tarımsal ürün payı AB'de yüzde 9,3; ülkemizde yüzde 11 olarak karşımıza çıkıyor.

AB'ye tarımsal gıda ürünleri ticaretinde, ülkemizde gıda güvenliğine ilişkin yürürlüğe giren tebliğler ile yeni bir döneme girildi. Bu doğrultuda gıda sanayimizde olumlu gelişmeler meydana geliyor. AB tarafından, 3 Nisan 2013 tarihi itibarıyla altı firmanın AB'ye süt ve süt ürünleri ihraç etmesine onay verilirken, Ağustos 2015 itibarı ile işletme sayısı 10'a yükseldi.¹ Bununla birlikte beyaz et sektöründe de 2014 yılından itibaren AB tarafından onaylı sekiz adet işletme listede yer aldı. Son olarak, AB tarafından katkı kalıntı izleme programının onaylanmasıyla, AB ülkelerine sanayi tipi yumurta ihracatı önündeki engeller kalkarak, 2013 yılı başında Türkiye'den AB'ye ilk yumurta ihracatı yapılmaya başlandı. Hâlihazırda AB tarafından onaylı 21 işletme ile süreç devam ediyor.

¹ https://webgate.ec.europa.eu/sanco/traces/output/TR/MMP_TR_en.pdf

Destekler Yeterli Mi?

Sanılanın aksine, ülkemizde tarıma verilen desteklerin GSYİH'ye oranının OECD ve AB ülkelerinin ortalamasının üzerinde olduğu görülüyor. 2012 yılında OECD'de tarımsal desteklerin GSYİH'deki payı yüzde 0,94 olarak açıklanırken, bu oran Türkiye'de yüzde 2,1 olarak kaydedildi. 2009-2011 dönemlerinde ise tarımsal üretici desteklerinin tarım hâsılasına oranı dikkate alındığında, AB ortalaması yüzde 20,21 ve OECD ortalaması 20,48 iken, ülkemizde bu oran yüzde 24,70 seviyesindeydi. Ülkemizde tarımsal destekler; alan bazlı destekler, yem bitkileri desteği, fark ödemesi destekleri, telafi edici ödemeler ve diğer tarımsal amaçlı destekler olmak üzere beş ana başlık altında yapılıyor. 2002 yılında 1,82 milyon olan destek tutarı, 2013 yılı sonunda 5,4 milyona ulaştı. Bununla birlikte AB'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'nın (IPA) Kırsal Kalkınma bileşeni (IPARD) kapsamında Türkiye'ye 2007-2013 döneminde 863 milyon avro destek sağlandı. Bu rakama 289 milyon avro ulusal katkı yapılması ile birlikte toplamda 1 milyar 152 milyon avroluk desteğe ulaşıldı. 2014-2020 döneminde ise 800 milyon avro AB katkısı, 245 milyon avro ulusal katkı ile destekleme devam edecek.

Görüldüğü gibi, Türkiye tarımsal destek konusunda geri kalmıyor, aksine bu konuda yeterli destek sağlıyor. Burada asıl sorulması gereken soruların başında, desteklerin miktarının yeterli olup olmamasından ziyade, bu desteklerin ne için, hangi alanlarda verildiği ve nasıl kullanıldığı yer almalıdır.

Birçok ülke, verdiği yüksek desteklerle mutlak bir üstünlük sağlıyor. Örnek olarak pamuk üretimimizi gösterebiliriz. Kaliteli ve yüksek verimli bir pamuk üretimimiz olmasına rağmen, maliyetlerimiz yüksek olduğu için 2010 yılına kadar, önemli oranda destek alan Yunanistan pamuğu ile rekabet edemediğimizden, ihtiyacımız artmasına rağmen pamuk üretimimiz azalmaktaydı. Pamuğun tarım ürünleri arasında sağladığı yüksek katma değer ile istihdam oluşturan, tarım ve sanayi sektörlerinin bütünleşmesinde rol oynayan, ihracata yönelik, dünya tarım ürünleri ticaretinde önemli bir stratejik üründür. Son yıllarda pamuk veriminde ülkemiz dünyada ilk sıralarda yer almasına karşın, son 10 yılda ekim alanlarındaki daralma nedeniyle, pamuk tüketimimiz karşılanamadığı için pamuk ithalatı yapmak zorunda kalıyoruz. Ülkemiz her yıl ithal ettiği pamuğa 2 milyar dolara yakın döviz ödüyor.

Birçok AB ülkesi çiftçisinin mazotu, ülkemiz çiftçisine göre yaklaşık yüzde 40 ile yüzde 60 daha ucuza kullanıyor, diğer tarım girdilerini de bizim çiftçimizden çok daha ucuza temin ediyor.

Bunun yanı sıra, Türkiye'de de tarımsal desteklerin en az beş yıllık bir bütçe ile açıklanması yol gösterici olacaktır. ABD tarımsal destek bütçesini beş yıllık dönem itibarıyla ve AB, bunu yedi yıllık bütçe ile yaparken, ülkemizde de bu konuda uzun vadeli destek planlarının hazırlanması, çiftçinin ilerleyen yıllarda hangi şartlarda ve ne kadar destek alacağını görerek planlama yapması açısından büyük önem teşkil ediyor. Nitekim uzun dönemli bütçeler, uzun dönemli politikalar neticesinde geliştiğinden, bu doğrultuda, destekler verilirken ihtiyacın karşılanıp karşılanmadığı sadece bu veriler ışığında takip edilebiliyor.

Verimlilik Sorunu

Türkiye’de tarımın verimliliği hala düşük seviyede seyrediyor. Türkiye’nin hektar başına ürün alımı Hollanda’nın dörtte biri, İsrail’in üçte biri, Almanya ve Fransa’nın yaklaşık yarısı kadar. Öte yandan, tarım arazilerinin çok parçalı olması da verimliliği olumsuz yönde etkiliyor. 3 milyon tarım işletmesinin bulunduğu Türkiye’de, bu işletmelerin üretim yaptığı arazi büyüklüğü ortalama 5,9 hektar ve üstelik tek parça bile değil ve ortalama 10 parselden oluşuyor. Ülke genelinde 30 milyon parsel 40 milyon hissedar bulunmakla beraber, bu işletmelerin yüzde 65’i, 5 hektarın altında üretim yapıyor ve yüzde 83’ünün tarım arazisinin büyüklüğü 10 hektarın altında. Bu rakamların önemi, AB üye ülkelere bakıldığında daha iyi anlaşılıyor. Ortalama tarım işletmesi büyüklüğünün İngiltere’de 53,8 hektar, Fransa’da 52,1 hektar, Almanya’da 45,7 hektar, İspanya’da ise 23,8 hektar olduğunu düşünürsek, Türkiye’nin bu ülkeler ile tarım sektöründe rekabet etmesi güç görünüyor. Bir de bu soruna yüksek girdi maliyetleri eklenince ülkemizdeki verimlilik sorunu iyice büyüyor. Bununla birlikte, Türkiye’deki çiftçilerin yüzde 75’inin, tarımsal alanların yüzde 25’ini kullanıyor olması da dikkat çeken bir başka sorun. Mülkiyet dağılımında ciddi bir sorun var.

30 Nisan 2014 tarihinde TBMM’de kabul edilen “6537 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile tarım arazilerinin toplulaştırılması sayesinde, üretimin ve verimin artırılması hedefleniyor. 1961-2002 yılları arasında 450 bin hektar, 2002-2014 yılları arasında ise 4,5 milyon hektar arazi toplulaştırıldı. Yasa, verimlilik açısından önemli olsa da unutulmaması gereken bir konu var. Tarımda küresel rekabet gücünü artırmayı, işletmelerin verimli büyüklüğe ulaşmasını ve daha sağlıklı politikalar izlenmesini hedefleyen ama aynı zamanda büyük ölçekli tarımsal işletmelerin kurulmasına olanak sağlayacak bu yasa, küçük ölçekli ve aile çiftçiliğine zarar vermemeli. Ülkemizin sorunlarından biri olan kırsal kalkınmanın da etkin bir parçası olan küçük aile işletmeciliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekiyor. Küresel gıda güvenliği açısından da önemli bir yere sahip olan aile çiftçiliği; geleneksel gıda ürünlerinin korunmasına yardımcı olan, dengeli beslenme için imkân sağlayan, küresel tarımsal biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunan ve kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasına yardımcı olan bir yapı olarak ortaya çıkıyor.

Tarımda verimliliği yakalamış ve başarılı politikaları ile küresel güç konumundaki AB de, yeni OTP’de aktif çiftçi, genç çiftçi ve küçük çiftçi planları ile karşımıza çıkıyor. Yani, AB ana faaliyet alanı tarım olmayan büyük şirketleri destek dışında bırakırken, özellikle yaşlanan tarım nüfusu karşısında genç çiftçilere ve büyük tarım şirketlerine karşı korunması için küçük çiftçilere özel ödemeler sunuyor. Ülkemizde de AB’nin yüksek üretim standartlarını yakalamaya ve küresel alanda daha güçlü bir tarım sektörü oluşturmaya çalışırken küçük işletmelere yani küçük çiftçilere de gereken önemi göstermeli ve olası sorunlar için çözümleri şimdiden üretmeliyiz.

Tarım Ürünleri GB’de Nasıl Etkilenir?

Türkiye ile AB arasında tarımsal ürün hareketindeki artış, Türkiye’nin gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı konularındaki AB kurallarını ne kadar hızlı bir şekilde kabul edeceğine ve uygulayacağına kritik bir şekilde bağlı olacaktır.

Tarım ürünlerinin GB'yi kapsayacak şekilde modernize edilmesi durumunda, üye ülkelerden Türkiye'ye hayvansal ürün ihracatı artacaktır. Hayvancılık sektöründe yeterli düzeyde olmamızın yanında bu alanda hiç bir Akdeniz ülkesinin AB'ye üye olduktan sonra (İtalya, İspanya, Yunanistan) hayvancılık ürünlerindeki ithalat artışını önleyemediğini belirtelim. Kuzey ülkeleri coğrafi olarak bu açıdan avantajlı konumda bulunuyor. Bunu yanında, yazımızın başlarında da belirttiğimiz gibi buğday ithalatının toplamda, mevcut buğday ithalatı kadar artabileceği öngörülürken, süt ve süt ürünleri ithalatında da artış yaşanması bekleniyor.

Buna karşılık, AB'deki Akdeniz ülkeleri ülkemiz menşeli yağlar ve domates ile daha fazla rekabet etmek durumunda kalabilir. Olası ihracat artışımızın ise en çok meyve ve sebze, tahıl ve şeker ürünlerinde gerçekleşmesi öngörülmüyor. Türkiye'nin AB'ye ihracatı içinde önemli bir paya sahip olan bazı bitkisel kaynaklı ürünler için de bazı özel koşullar uygulanıyor (örneğin fındık ve incir için aflatoksin kontrolü, meyve ve sebze için zirai ilaç kalıntısı kontrolleri). AB pazarına giren ürünlerin denetiminde önemli bir mekanizma olan Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi'nde fındık, sebze ve meyvelerde Türkiye menşeli bildirimler son yıllarda azalmakla beraber halen önemli sayıda. 2014 yılına ilişkin raporda, diyet gıdalar ve gıda takviyeleri kompozisyonu verilerinde, toplamda 88 üründe izinsiz madde tespit edilmiş durumda. Türkiye'de izinsiz madde kategorisinde pestisit kalıntılarının bulunduğu ürünler, biberler olarak açıklanıyor. AB üye ülkelerden gelen ve tehlikeli maddeler arasında yer alan "aflatoksin" maddesini içeren Türkiye orijinli bildirimler ise fındık, fındık ürünleri, meyve ve sebzeler olarak açıklanıyor. Bu çerçevede, avantajlı olduğumuz bazı ürünler de bile gıda güvenliği açısından AB pazarına girmesinde sıkıntılar yaşamaktayız.

Avrupa Komisyonu'nun talebi üzerine Dünya Bankası'nın hazırladığı ve 8 Nisan 2014 tarihinde açıklanan AB-Türkiye Gümrük Birliği Değerlendirme Raporu'nda da belirtildiği gibi bazı ürünler için her iki tarafta da hassasiyetler olabilir ve bunlar özellikle ithalatta büyük artış potansiyelinin bulunduğu durumlarda ticaret reformunu engelleyebilir. Ürün bazında iki taraflı piyasa erişiminin müzakere edilmesi, bu hassasiyetlerin aşılmasına yardımcı olabilir. Bununla birlikte, böyle bir pozitif liste yaklaşımı bir bütün olarak tarım sektörü için yavaş bir ticaret serbestleştirme getirecektir, dolayısıyla genel refah kazanımlarını sınırlayacaktır. AB ile tarımsal ürün ticaretimizde yaşanan sorunlardan en göze çarpan örnek zeytinyağı sektörü için yaşanıyor. Yıllık ortalama 220 bin ton zeytinyağı üretimi ve 450 bin ton sofralık zeytin üretimi gerçekleştiren Türkiye, dünyanın en önemli üreticileri arasında yer alıyor. Buna karşılık Türkiye, AB'ye zeytinyağı ihracatında ton başına 1300 avro vergi ödemek zorunda kalırken, bu alanda AB'den Türkiye'ye verilen kota ise sadece 100 ton olarak karşımıza çıkıyor.

Tarım ürünlerinin GB'ye dahil edilmesi tabii ki Türkiye'nin tarıma ilişkin verdiği ilk taviz olmayacak. Türkiye daha önce farklı ülkelerle imzaladığı STA'larda tarımsal ürünlere yönelik tavizler verdi. Bu kapsamda, Türkiye'nin STA imzaladığı ülkelere (Güney Kore, Sırbistan, Karadağ, Gürcistan, Bosna Hersek, Arnavutluk, Mısır, Şili, Hırvatistan, Makedonya, Fas, Tunus, Filistin) tarımsal ihracatı 2000 yılında 488,2 milyon dolar iken, 2012 yılında ise 1,1 milyar dolara ulaştı. STA imzaladığımız ülkelere ithalatımız ise 2000 yılında 141,2 milyon dolar iken, 2012 yılında ise 367,2 milyon dolar oldu.

Türkiye'nin imzaladığı STA'larda en çok taviz verdiği tarımsal ürünler:

Taze ve kurutulmuş meyve ve sebzeler; baklagil ürünleri; mantar türleri; yağlı tohumlar; baharat bitkileri; kahve, kahve kabuk ve kapçıkları; kesme çiçek türleri; çikolata ve diğer kakao içeren gıda müstahzarları; ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamulleri; sebze ve meyve suları.

Türkiye'nin imzaladığı STA'larda en çok taviz aldığı tarımsal ürünler:

Kabuklu meyveler (fındık, antep fıstığı gibi); taze ve kurutulmuş diğer meyve ve sebzeler; baklagil ürünleri (kabuklu veya kabuksuz) hububat; çikolata ve diğer kakao içeren gıda müstahzarları; ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamulleri; sebze ve meyve suları; reçel, jöle, marmelatlar, meyve ve sebze püreleri; kesme çiçek türleri.

Değerlendirme

Tarım ürünlerinin GB'ye dahil edilmesi ile üye ülkelerden Türkiye'ye hayvansal ürün ihracatının artması beklentisine karşın Türkiye'nin AB'ye tarım ürünleri ihracatında ise sebze, meyve ve kabuklu yemiş, bitkisel yağlar ve katı yağlar gibi ürünlerde olumlu artışlar gözleneceğini belirtmiştik. Ancak, avantajlı olduğumuz sebze ve meyvelerde kalite ve standart sorunu çözülmeli ve ihracatta problem çıkaran kalıntı sorununun çözümü için eğitime önem verilmelidir.

Bu çerçevede, Türkiye ile AB arasında tarımsal ürün hareketindeki artış, Türkiye'nin gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı konularındaki AB kurallarını ne kadar hızlı bir şekilde uygulayacağına bağlı olacaktır. AB üyesi olmadan, yani AB'nin OTP ile desteklenmeyen tarım sektörünün GB'ye dahil edilmesine son derece dikkat edilmelidir. AB'ye uyum sağlamaya çalışan ülkemiz tarımında, işletmelerin küçük oluşu, arazilerin çok parçalı olması, sulamadaki yetersizlikler ve kırsal kalkınma, bu süreçte sıkıntı yaşanan önemli başlıklar olarak öne çıkıyor. Olumsuz etkileri dengelemek için, Türkiye'nin tarımında üretkenliği artırmaya yönelik önlemler düşünülmeli ve hassas ürün grupları için geçiş dönemleri tanınmalıdır.

Ekonomik olarak, tarımsal alanda dünyanın en önemli aktörü olan AB ile tarım ürünlerini kapsayacak şekilde modernize edilecek GB için etki analizleri hassasiyetle yapılmalı ve olası sorunların çözümü için süratle çalışılmalıdır. Sektörün büyüklüğü, toplumun önemli bir bölümünü doğrudan ilgilendirmesi ve AB OTP'sinin geçirdiği reform süreçleri, Türkiye'nin uyum çalışmalarını etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, tarım sektörü ile ilgili bütün kesimlerin, AB'de bu sektöre yönelik uygulamaları ve politikaları yakından takip etmesi gerekiyor. Türkiye'nin, AB'nin bu en masraflı ve geniş kapsamlı politikasına uyum sağlamasının aynı zamanda sektörün gelişimi açısından büyük önem taşıdığı görülüyor. AB standartlarının karşılanması amacıyla gerçekleştirilen reformların, tarımsal işletmeler ve gıda sanayimizin rekabet gücünü artırırken GB'nin modernize edilmesi sürecinde elimizi güçlendireceği söylenebilir.

Son tahlilde, gümrük birliğinin tarım ürünlerini kapsayacak şekilde genişletilmesinden fayda temin edilmesi, büyük ölçüde rekabet gücü yüksek, çağdaş, çevreye duyarlı bir tarım sektörüne bağlıdır. Tarım sektöründe verimlilik ve kapasite artışı, bitki ve hayvan

hastalıkları ile mücadele ve sürdürülebilir tarımın benimsenmesi, Türkiye'nin AB tarımı ile rekabet edebilme ve bu alandaki AB müktesebatına uyum sağlama sürecinin önemli bir parçası ve gereği olacaktır.

